

7030

Bibl. Jag.

III

do N. 1106

11° Q^o S^o Strzygalski pod d. 31 Maja 1744. N. 1152 w sprawie o udziale
nie wiadomości o formacji wojsła Polskiego z czasu od r. 1700 do
r. 1794, o numerach jego chorągwiach, i o prawie uominowania
i patentowania na rangi i stopnie wojskowe, dla wymiedzenia
te rangi i stopnie po chorągwiach Polskich, przez samego, tylko
silach, mogły byi dostepowane i piastowane, ma zaszerz
w dopełnieniu tego ucinania stopni uinijse obiazanie.

Trzymając się ściśle zadania, a ucinając się przede w miarę
historyczny ucinanie wojslowosci w czasach miel. XVIII po
przedstawy, aui nastania w Polsce starego i ptalnego zotowania
ma byi miazany tylko stas i formacya chorągwi wojsk Polskich,
jaki w XVIII mielu istniały. -

Rozpūt byli stas wojsła dawnaj Frylentyj uiniany w ostatku
mielu. -

W roku 1717 po wznieciu dawnego wojsła białego przestano
w skutku sejmku traktatowego na szereg liczb 24000 szow,
pruwanajac na korony 18000, na Litur 6000. August III zaprzepi
przy obznie penta i in partii conventioj, nie dowolaj ucinu
ciudziemskiem sposobem raiizacji ludzi, trzymaj wojska podtecy
liczb r. 1717 przepisanej, nie wprowadzaj do kraju wojsk ciudziemskich,
bez pozwolenia stanow, aui nie raiizajac norrych, baxi kwarcianaj
baxi inmych, aui ich nie wprowadzaj na granice. Subo jui
r. 1736 i w pizisprawy katalu uruawano potrzebe pomozienia
gotowej kraju obrony, wszelalo, z powodu niedochodzenia ciyge
go sejmow i dla inmych przeszkod, powstata ten szereg liczb
wojska do r. 1775 uinienionaj, chwiai przy tej szereg liczb
nie bywata zawetuj. - Ustawa z r. 1777* i mysaj z uinij przez
Najwznieksza Głownego Archiwum Ministerstwa prawnicie ucinaj
obek w odprici zatarajajacy bi, podaja nastajajacy tabelaryczny
wykaz stanu i podniata wojsła owczesnego:

I w koronie,

A. Polskiego Auktoramentu:

- a. Ustajaj, chorągwi 16.
- b. Pancernych chorągwi 76.
- c. Chorągwi lekkich 8.

B. Ciudziemskiego Auktoramentu:

- a. Drago uow, Rayfarow, regimentow 8.
- b. Piechoty, uron z artylerya, putkow 9.

II w Litwie,

- a. Ustajaj chorągwi 6,
- b. Setyori chorągwi 26,
- c. Jatarow, czyli Ustajaj chorągwi 12.
- d. Ustajaj chorągwi 8
- e. Dragonow regimentow 4.
- f. Piechoty regimentow 3,
- g. Artyleryi regiment - 1

* Vol. leg. V fol. 332 - 382

h. Zamieszanie 300 głow

i. Kurucka (Młochów) chorągiew.

Roku 1775 pomnożono dopiero liczbę wojska do 30000 głow, zachowując dawniejsze podziały jazdy i ułany ich chorągwi, *i rozporządzenie jeźni cudziemuśli, zdalony od wojska swojskiego. Lecz w r. 1780 liczba tego wojska udechodziła alic dwóm, trzeci, czwarty, że przestawiono w Kłowniu na 12440 w Litwie na 4770 głow rotmistrza wszelkiej broci, pomógł uwoića przechowanie z Skrzetuskiego ** i z myśliwca praci Narewiska Gouneya Archiwum z uicep podanego.

Roku 1788 rozporządził sejm czteroletni uchwałić podwiesić siłę zbrojną do 100000 głow. Organizacja ta wojska nie przysięta do myliowania. Kawalerja narodowa w tej organizacji miała się składać z trzech dawniejszych z samej tylko szlachty, różnica wojska krajowego a cudziemuśliego rancigu iatkiem miała być zawięzaniem, lubo zamienionu iate wojsko na sposób cudziemuśli urzędzie.

Prawo uchwalone 18 kwietnia 1791²⁾ mijało uadto: "W iatem wojsku (oprócz kawalerji narodowej), w każdym korpusie, regimencie, i pułku, dla obywatelów kondycji wiejskiej będzie odraz wotny ustęp do dostęgowania się rang officerskich stopowanu; a który dostany się rangi Sztabs-kapitana, lub kapitana chorągwi u piechoty, a rotmistrza w pułku, moć terażniejszego prawa szlachciem z potomkami uwenić w wszelkich do uiego przypisanych prerogatywach zostanę i My król diploma uobilitacjis szlaccy, na okaranieu potentu, mydawai biciaem, od którego optata stempla uastprawai uie ma."

Stusba wjeździe zachowywato się ryzu cizgle dla samej tylko szlachty, a stusba trybem obyciu urzędowu piechoty, artylerji, inijerierów dawniej i dragonów, była otwarta i dla uie szlachty, dla cudziemuśli, lez i tu do myśliwych rang preferowanu szlachty uadawano uobilitacje lub indigenaty bez kradności, i dopiero w 1786 wystawano रुपетице cudziemuśli z Stusby wszelkiej. "W kawalerji narodowej zę tylko sama rodonita szlachta Poloka byci moć, i ostreganuy; ³⁾ za stowa prawa) rionie w regimenciech autoramenteu cudziemuśliego obojga ucorodów szlachta rodonita Polska uicourawa na Generatow, Sztabsoficjerów, i Oficjerow byci ma; a od křeay; odraz, cudziemuśli रुपетице wystawanuy; salwis modernis possessoribus". Tak dalece zawięzawo wyruć się z cudziemuśliem rozetkiej, przekonywao postanowienie sejm uobilitacjis, które uakharawo ubior gemeinów i unteroficerów zblizic do stroju Polskiego, przepisawo ras ubior रुपетице Polski uicatem wojsku, zezawony od ofetowanów i uie wystawajac rotmistrów kawalerji narodowej. -

Gdy uobilitacja i indigenaty od uasów Stefana Batorego tylko praci stany sejmujace przyuawane byci mopty, uadoty slowolne przyuawania do herbu i szlachectwa za uostowieniem się kłkwanów, praci stusba uadawane, lez uie stypwa na czeptych i Terkerzys, uiecutudranych przyuawianu, szlachectwa lub indigenatu cziucionych wojskownu cudziemuśliego auktoramenteu. W nadgrm uęstwa okaranego wyuiesiono ceterich szeregomych na Towaryszow 24 Wrusnia 1789 i korstem skarbem skrupowawo, i uadawo im stow zawięciu nawet rzedu szlachectwa. -

* ust. leg VIII pkt. 153. 154. ** Prawo polskie Tom. I. str. 295. ¹⁾ Szlachciem ubior praci Tom II str. 406. ²⁾ Konst. 1791 pkt. 19-4) i 28. ³⁾ Konst. 1786 pkt. 19-4) i 28. ⁴⁾ Konst. 1788

Jarda czyli kamień była oddawna głównie i uarebnie woj-
skiem w Polsce. Ciężar, husarze, pelichory czyli piatichory, lek-
kie chorągwie Satawio, Koraków skądady jarda. Ciężar i husarze
w wojsku koronnym do r. 1775 zjawiający się, a husarze i pelichory
w Litwie jeszcze w r. 1780 utrzymywali, przybrali w czasie steroleckiego
sejmu nazwę kawalerji narodowej. Czacki posiadał: że wszystkie
te gatunki jazdy polskiej chorągwi były kawaleryą, ptakur, i skatę
znowu popolitego ruszenia, które w mieście VIII zaimu się po raz ostatni
Kawaleryą tak skądady się znowu, jak Czacki posiadał, z Towarzystwem,
Członkami czyli Szeregowymi, i Lurakami. Towarzystwo stawiający poset szereg
czyli szeregowiec mundur, samie nie był do Turcji obornizany. Lurak był
do osobistej usługi, stawiał jutuak do boju za szeregowymi w trzech
szeregach, mając konia łoznego na odwodzie, a towarzystwo zajmował
w boju i na skaskach pierwszy szereg, to i dawniejszym czasem szereg
tylko sama stawiał w pierwszemu szeregowi na popolitej usłudze
i na popisie, i stawiała w tył za sobą swe orszaki, i niesłabnie
z siebie do boju powoływano. Czacki był Towarzystwem amniejszemu
za Stanisława Augusta, wszelako aż do r. 1775 mieli swój szereg
i uarudy, o porządku wezwystwym, które uarywano koto, a
uarywają przy przynosi stopni wyższych w porównaniu z innymi
putkami, chcieli i wtedy jeszcze brać kommandę nad oficerami
sztabowcami w innych regimentach. Aż do sejmu 1788 r. mieli
Towarzystwo rangę Chorągwi, a stopniowanie w przynosi Stanisława
Potulitów uarywanych w randze Generał-majorów. Na tym sejmie
Potulitów po większej części kosztowne uarywano pomnożyli chorągwie
a rangę szeregowiec wraz z podkomendnym uarywanych szereg
strajki z własnej części, jak donosi Czacki. Zakończono uarywanych
r. 1788 dla Kawaleryji narodowej rangę w wojsku stopniem wyższemu
ten przepisano czynna dla awansu Turcji. Dawnoważ: że rotmistrz
na majora brgady postąpił tylko może ten, który reputuje suborn
nauji wojskowej się poddał; uarywanych 4 uarywanych ciągłe w roku
później biał Turcji przy chorągwi siedząc petuici bzdnie. Potulit-
straw w Kawaleryji narodowej także od owego czasu na dal
nie miał być jak tylko uarywanych powstają dwudziestu, i będaż w mieście
lat 20. Zakończono w ten dawny szereg, lubo nie uarywanych
uo do rangy generalskiej prziadłoci dwudziestym, i nie przy przynosi
ity ziemia uarywanych lub porucznika adoluwii i uarywanych. -

Towarzystwo skądady wojska polskiego z mieście VIII wypadła teraz
rozwarzyć sposób racyonu katego ptakurę szeregowa i leonpro-
waniu rang oficerskich.
Nie uchodzą w czasie dawniejsze wojowania przy popolite
ruszenie ziemian i uarywanych uarywanych i zarywanych, pobywanych
amplie rozpuszczane, nie robirają jak i kiedy rozpatrują katego
na iotul branego szeregowa, doży być uarywanych przedwstąpię
si od czasu Stanisława Jagiellońskiego prawo uarywanych
popolitego ruszenia, prawo koczowania wojny, a zarywanych i potrzeba
uarywanych sity zbrojnej wojskiem zarywanych stary się zarywanych
od moli stanów sejmujących. Skoro stany uarywanych wojny i potrzeba

1) Czacki o Lit. i Pol. prawach, t. 1. str. 244 not. 1083. 2) Od. leg. VIII fol. 155 równa rangi wojsku tego Towarzystwa z Chorąg-
wiami, Stanisława i Czackiego z Chorągwią z kapitanem, o Czackim i Czackim z Czackim. Podstawia
uo rangi kawaleryi 18 lutego 1790 r. 3) Od. i Pol. prawach, tom. 1. str. 215. 4) 18 lutego 1790.

zawieszony na zolta pomurzeniowy, wydawał listy przyporządkowane
rotmistrzom na zbieranie wojska płaconego. Rotmistrze chorągwi
Polskiej, obierali lub przybierali Towarzysztwo z grona szlachty do jazdy,
a ci wiodli za sobą dowolne postępy szeregowych, pułkowników i cicerów.
Rotmistrze chorągwi eurowiejskich, tak jazdy, jak piechoty i artylerji,
późno nastali; dobierali werbunkiem ludzi dorodnych, nie dopuszczając
się o ich ród i braterstwo. Korony i Szatary, nie licząc się z
posiadającami, składali lekką jazdę pod chorągwiemi rotmistrzów
listem przyporządkowującym lub patentem upoważniającym. Stwierzyło
w tej jeździe uwalniać od postępowego i od innych szlachty,
od których szlachta była wolna, i wierzbawiano im dostępowo
dzi, stopni czyli rang, oficerskich. Nadawano dowodztwo chorągwi
Szatarami zastawczym, chociaż nieosiadłym, i z utasiowej roli
wojskowej stwierzyło Szatary zai szlachty, nadawo, obowiązuje byli
do ewentualnej bezpłatnej służby na króla, wypraw wojennych, i byli
urzędnikami swobod i praw szlachty.

Rotmistrz mianował podwładnych, namiestnika, chorążego,
pomocnika w kawalerji narodowej, i w jeździe lekkiej rotmistrz
udzielał rangi podwładnym. Chorążych przewodniczących pospolitemu
ruszeniu obierano tak, jak innych urzędników ziemskich czyli
pomiatowych na rokach ziemskich lub grodekich²⁾. Dowodców hetmanów
podwładnych i samych hetmanów mianował sam król lub z woli
jego hetman w czasach dawniejszych, lecz później przytaszczyli
sobie hetmani wielcy i polski prawo mianowania i patentowania
oficerów w brygadach i regimentach. Jeszcze r. 1775 przyznawano
hetmanom prawo kreowania i patentowania w regimentach
i brygadach narodowych wszystkich do rang, począwszy od chorążego
aż do kapitana włącznie. Ta hetmańska była przywilejem
wolno było jeszcze r. 1775 Generał lejtnantom i Generał majorom zbrojeni
we rangi na interelucio, gazi⁴⁾. Wskazywano chorągwiach gwardji
Kosciuszkijskiej polskiego auctoramentu przyznawano wtedy r. 1775
królom prawo do mianowania samych tylko rotmistrzów, i szlachty
aby imnie wszętkie z gwardji promocyj wojskowe postępy szlachty
stawa były rozdawane. Gdyby król podał kandydata z oficerów
urodzonych, w służbie narodowej aktualnie wystających, w mu
dowolono, tajemnie gwarantowaniem mianu wstrzygać, or
ku kandydat, czy też mający starszeństwo i rekomendacyę
hetmana mieć promocyj dostąpi⁵⁾.

Dopiero r. 1776 przywrócono Monarsze prawa mianowania i patentowa
wania do wszętkich stopni wojskowych aż do najwyższego oficera.
Szefowie regimentów mieli królom donosić o wakatach i nadawaniu
i o starszeństwie opisaniem z następnym i zadowolien. Rotmistrzom
chorągwi Polskiej zostawiono prawo dawne przybierania
Towarzysztwo i mianowania aż do grona oficerów, lecz patentowa
nych oficerów i kreowanie tylko rotmistrzów w chorągwiach Polskich,
wszelkich zachowano królom. Utrzymują te postanowienia w swej
wielu

1) 1659. Vol. leg. IV fol. 683 - 1662. Vol. leg. IV fol. 904 - 1670. 1674 w Vol. leg. V fol. 159 - 233. - 2) Szlachta ziem, w których
3) Vol. leg. VIII fol. 157. 4) Vol. leg. VIII fol. 157. - 5) Vol. leg. VIII fol. 852. - 6) 1776. Vol. leg. VIII fol. 852. -

Ukuteiniazaję polecenia k. A. Sprawia: d. N. 8267^{44r} - względem
statutnicia odemij ministra Sekretana Sana, o dawnij formuży
wojska, smuastyh, choragijnah, które go składowy, mianowicie
od r. 1700 - 1794; uakowice o praine nominowania; patentowania
na rangi i stopnie wojskowe; - satacau obiasnieniu. -

Stozownie do polecenia, majac mianowicie mick XVIII na uarade,
o czasah, dawniejzych, wspomnie jak najkroziej, aby tytko zwiazek
zachowae. Cety ras rekruyt ministra Sana, satacau na uaspujace pplynia:

1. Socrztek wojna statuego, jego pommoicnie, sklad i uasny rozumitk,
uiauowicie Uchwatau: Sijnawemu r. 1777, 1776, 1789 postanowione.
2. Sposob zaisgania zotuzera -
3. Prawo posiadania stopni oficerskich,
4. Prawo mianowania i patentowania na talini stopnie ofierskie,
5. Kupowanie rang wojskowych. -

Co do 1^{ej} kategorii: - W czasah, pierwotnych, nie uiano w Polsce ani statuego,
ani statuego zotuzera i wojska, lea slyczajem innych ludow,
ilekroci mieszkaniow uzywac monarcha, cety Narod mystepe-
wat uobrojony, bade dla bronienu kraje od uapasci,
bade dla prowadzenia wojny zancpniej. Monarcha zgromadzali
siez ziemsy posiadane, szlachta, kandy prowadzac z soba
wosian, pod wodza respective wojewodow. Szlachta odby-
wata stuzbe wojskowa, komno, wosianie pieszo lub my-
konywali wozkary iu od szlachty wshorane. Wszepcy
zpli ze swego mienia, poczytujac za swoje cokolnik w polu,
w kraju lub za granica, kandy pierwszy lepou zajaht. -

Teuiejre wiadomosci o wojsku zaisznieu zplyli
najemnicem zjawiaja sie dopiero w XIV wieku, gdy Wladystaw
Lokietek (1326r) a nastepnie Wladystaw Jagiello, z krajow
i cudziowicow (Rusiniow, Motoschen, Czechow, Morawicow) zais-
gali wojska najemnicie, a w r. 1464 uchwalono, przy
prospolitem woszeniu szlachty, podatki na zotuzera najemnego.

Az do czasow jeduak Zygmunda Augusta wojsko
statue nie bylo statem, lea po ukonczeniu wyprawy
rozpruwowio je; wyjzawszy tytko zotuzery uadworowych,
to jest dla bezpieczenstwa dworu królewskiego ustry-
uzywawych, którzy na wojne, zarsimo wychodzili; i w kto-
rych mizje uadczpity pozniej Regimenta Gwardyi. -

W r. 1551 postanowili Litwini dla bezpieczenstwa swego, granic
wojsko zuprajne cety state, uchwalajac uari ptace i podatki. Za idz

przystade

prawyktadem uchwalono w Koronie na Sejmie 1563 roku podobne
wojsko, postanawiając 1/4 części dochodu z dóbr królewskich na płacę
wojska stałego, oddał kwarcianiem zwanego. (Vol. Leg. II, 616). —

Ponieważ zaś wojsko kwarciane skarato się niedostatecznym
na wszelkie wojny przez Polskę prowadzone, zainicjowano prosto w razie
potrzeby i innego zotwierza, którego stosownie do uchwał sejm-
owych, płacono, a po przywróceniu pokoju, w całości a najpopobniej
w części rozpuszczano, zachowując resztę dla gotowości obok
wojska kwarcianego.

Ponieważ zaś szlachta obierata zawięzała wojskową w jedzie
piewnie wie, jako ułki posledniej rzę, składała się z ludźmi naj-
uważniejszych klas i wojowniczymi uosobionymi. Król przez Stefana Batory
chciał podnieść stan wojska pieszego i pomnożyć jego liczbę,
zakazał więc uchwały Sejmowi 1578 r. zainicjować takowego ułki
w Niemceżach i Megrzech ale i w dobrach królewskich. Względem
takich zotwierza, wybraniami zwanymi w r. 1590 postanowiono,
aby 19 kmiel jednego pachołka, czyli rekruta, dobrego i sposobne-
go dostawiali z rusznica, szablą, siekiere, i dobrą odzienią. (Vol. Leg.
II, 979 i 1328). — Ponieważ zaś później liczbę wybraniów do ilości
Taniów przywrócono, a następnie w niniejsze ustroju opta-
ke: po 100 2/3 z Taniów według ilości Taniów oszacowano, nazywa-
no przez wojsko stałe utrzymywane piechotę Taniową;
Vol. Leg. II 280. W następnym czasie usupstano
wprawdzie piechotę wybraniów, czyli Taniową Niemcami
i Megrzechami; później jednak, gdy już ci Niemci i ci
Megrzechowie w puchach tych nie było, zachowano jednak
ubiór i uzbrojenie niemieckie i węgierskie, a nawiadano
piechotę węgierską. —

Wszystkie zaś wojska polskie dzielity się na Koronne
i Litewskie, pod oddzielnością Hetermanami, oddzielnie
uzasadzone, oddzielnie oborujące, i w potężności jedynie
idące do walki na nieprzyjaciela. —

Najdokładniejszą zaś powziętą myślą o stanie wojska
polskiego wyobrażenie z konstytucyj na zakonieniu konfederacji
Sandomierskiej i innych prominyonowanych w r. 1717 uchwalo-
nych, w Vol. Leg. O^{ty} zawartych. —

Podług tych postanowień Chorągwie wiektóre dawne i puch-
ki zwinięte, innymi na autoremont polski i cudzoziemski
podzielony, nowa Szlachta zapomiedziawa, zapłata, opatrwo-
no, po wojewodstwach i ziemach, weteranie i zimowe lecie
urządzone, i całkowitego wojska liczbę w Koronie do 18,000,
w Litwie do 6000 opisano, jak następuje: —

Stao

1. Kor

polskiego
autorem

czudrowie

autorem

2. Lit

czudrowie

a). O

no

nt

cia

du

Stan Wojska Polskiego

według konstytucyj z r. 1717.

1. Koronne.

polskiego
auctoramenta

Usanya: hastati / ludzi... 1000 czyli chorągwi 16.
 Pancerni: loricati ^{Wzrost 3m}
 Chorąg: ludzi 100
 Krolewska 80
 Kievska: M.K. 80
 S. K. 80
 1/2 Chorągwi na
 ugle, kamion, kazi
 za po 50 ludzi 3600

3940 - 7 = 7 = 76.

lekki chorągwie: lewisarmat / ludzi 1000 7 = 7 = 8.

cudziowicuzki
 auctoramenta

Dragonij, Rajтары --- 4000 --- regimentow 8.
 Pieszota ^{Swarszja Kr. 3000}
 Reg. Krolowij --- 1000
 --- Krolewska 1000
 --- Hlt M. Kor 400.
 --- S. Kor 850.
 z 2. pułkowi
 Mszerskie --- 400
 Artylerija --- 850

7-8000 --- pułkowi 9.

17940. / wid. Wst. Ley VI 332.

2. Litewskie.

Przednie Strai

Usane --- 400 --- Chorągwi --- 6.
 Petygora --- 1200 --- 7 = 26.
 Szatany takie ^{Wtanami wami 460} --- 7 = 12.
 Korawy --- 240 --- 7 = 8.
 Dragonij / l. Reg. Swarszj / --- 1500 --- regimentow 4.
 Pieszoty / l. Piesz. z 1000 ludzi Swarszj / --- 1850 --- 7 = 3.
 Artylleryi --- 150 --- 7 = 1.
 Janerarow --- 300
 Kucucha / Motochy / Chorągwie 60

siwo / 24 100 / wid. Wst. Ley VI 358-382.

Do tego wojska statego 24 lipcowego obojga Koronow, dodac realny
 rotmistrz z ordynacyi Myszkowski, i 200 Ostrogskich, z ktorych pilnowca
 jedynow 50, a piechoty 100; Druga 300 jedynow i tylki piechoty swoim kosztom
 dostawiaci byta obornizawa, uiliye Marszałkowska, pułka piechoty
 Mszerski Dla Frybucatu kapienieta, niewie jak rotmistrz pnie
 moziemyh Panow na swyeh dworach utrzymywanejo i w czasie
 wojny w pole wyprowadzanejo.

Według owego postanowienia z r. 1717 to wojsko koronne,
 litewskie dwopolnie byta wdraga, polskiego czyli krajowego i
 cudziowicuzkiego auctoramenta. Krajowego auctoramenta
 byta sama salaska jarda, czyli wojsko obycrajem polskiem ubra-
 ne i zbrojone, i do niego liczono Hasary: hastatos: pancernych
 i loriatos, w Litwie Pieszokory, czyli Petygora (a); lekko zbrojonych,
 tudzie Satarskie Chorągwie i Satarow na Litwie osiadlych; talie
 Wtanami swanyh i korawow. Auctoramenta rai Cudziowicuzkiego
 byt rotmistrz ubrany i uzbrojony wyrajem licznicow lub innych

a). Powinno w Peczach, Conventach Augu. II pomidziow (Wst. Ley VI, 24): „Podług dawnego wyrajem
 „Hasarow z kopiami Pieszokow z inidami, Arkebuzecois... podług ordynacyi, Sejimowej
 „brzpedi bydzimny; powstaje pytanie: Jaku jest różnica między kopijami a Szidzi 8. Wiez mozem sie sepecowic
 cia o niej dorozniec. Zdaje sie jednak, iz kopija jest lancza cizka, jankij; uwarzato dawno wyperstawi, przy
 kurwizjach, z rzkopjesia u doku; a szida jest prostym okraglym drewnem, z nielaniem ostrem u gory.

narodów, ćwiczenia wojskowe i komende z liczebnickiego rachunkowiczey.
 Należeli doń Dragouni czyli Rajtary z jazdy, i cota piechota, w koronie
 w części Węgierska marynowana, a w Litwie Janinarami i Kurukami
 czyli Wotokami, ludzi Artyllerya. —

ustanowione w r. 1764 wojskowe Kommissye, a późnij Departament
 wojskowy w Radzie, postanowił, że podług opisu z r. 1776 Starcy
 wojska być powinni w koronie ludzi 12440, w Litwie 4770. Rozdział
 zaś i stan wojska obu Narodów w r. 1780 był następujący: /: podług
 Instrukcyj Pra: pod. Dł. I, 395. /

Wojsko koronne

Wojsko Litewskie

Zaruda	
24 Chorągwi Brygady Wielko-Polskiej	737.
24 J= J= I Ukrainiskiej	737.
24 J= J= II — J= —	737.
12. J= Cota Brygady III — J= —	369.
12. J= J= — J= — Mesto-Polskiej	369.
Cota Międzyrzickiego Gen: Insp: Kawal: Kor: 390.	
J= Bystrzowski Gen: Majora.	390.
Gwardya konna	426.
Regimentu Białawy N.	257
J= J= Polnej	257
J= Kozłowski Gen: Majora	257
Summa Zarudy	4926.

Zaruda	
Brygada Hussarska.	478.
J= Cetyhorska	478.
Gwardya konna	318.
Cota — Baranowski	374.
J= — Jelenickiego	150.
J= — Romanowski	150.
J= — Goryca	327.
J= — Bielaka	395.
Summa Zarudy	2070

Piechota	
Korpus Artylleryi	307
Indykwierowie	12.
Batalion Frydrykowiec	418.
Gwardya Pięta	1539.
Chorągiew Mysiecka Biał. N.	42.
J= — — — — — Biał. Pol.	42.
Regiment pod Dmiciem Kozłowskim	407
J= — — — — — Kozłowska	407
J= — — — — — Białawy N.	407
J= — — — — — Polnej	547.
J= — — — — — Liżyja Franciszka Sułkowski	353.
J= — — — — — Łapskiego Starosy Szereżedny	353.
J= — — — — — Generala Lieutenanta	353.
J= — — — — — Raczyński Gen: Majora	353.
J= — — — — — Ordynacji Rydzynskiej	353.
J= — — — — — De Witte Cota konna	413.
J= — — — — — Liżyja Tomiszki Gen: Majora	413.
J= — — — — — Ordynacji Ostrowskiej	437
Summa Piechoty	7486.

Piechota.	
Artyllerya.	125.
Gwardya Pięta	609.
Regimentu pionowy	220
J= — — — — — Inej	220.
J= — — — — — Kozłowski	220
J= — — — — — Czerwki	220.
J= — — — — — Pięty	171
J= — — — — — Szosły	100
Chorągiew Zauwaska	100
J= — — — — — Grenadyerska.	80
Summa piechoty	2075.

Na czterechdziem Sejmięgu uchwalono wojsko 100,000, skład jego miał
 być: /: podług Instrukcyj Kbiow Dr. Ob. Nar. II, 466. /: następujący
 w koronie.

1. Sztab Generalny, inclusive 2 Generałów Insp 2 Generałów weteranów i officya-
 listaw Kommissyji Wojski. — — — — — 45.
2. Zaruda. 11 8 brygadach, Kawal: Narod konna i 12 chor
 suwadronowych, z 150 koni w brygadzie 1819 — — — — — 14552.
3. Regimentu Gwardyi konnej. — — — — — 465.

15,017

z pruwicjami 15017.-

4. Pięćkoi 5 przedniej strazy, kaidy po 10 chorągwi od 135 ko-
wi, w jednym pułku gtoów 1369 - wyci - 6845.-
Jardy - 21,862.-

Piechota. -

- 1. Regiment Gwardyi pieszej, gtoów. . . . . 1556.
- 2. korpus Artyll. kol. z 20 kompanii, wraz z korpusem Inżynierów 3326.
- 3. Pięciu polowych regim. 17, kaidy z 12 kompanii od 176 gtoów, na
36 batalionów dzielący 1/2, w jednym Reg: 2153 gtoów wyci . . . 36,601.
- 4. Dwie chorągwie piechoty Węgierskiej przy Butawach, 11: Sol. Kol. - 146.
- 5. Ctery bataliony Strzelców z 16 kompanii 2392 44,021.-
Razem - 65,883.-

n M. S. Litewskiem

- 1. Sztab Główny, inclusive Straznika 11. General Szap: 2 Pułk.
crucy, i t. - gtoów 27.-
- 2. Jarda
11. 2. Brygadach kawal. Kar. kaida z 16 chorągwi po 150 koni . . . 4842.
318.
- 3. Regim Gwardyi konnej . . . . . 318.
- 4. Pięć pułków przedniej strazy, po 8 chorągwi Szwadrow.
wyci od 135 koni wyci . . . . . 5490 - 10,650.

Piechota. -

- 1. Regiment Gwardyi . . . . . 568.
- 2. korpus Artyllery 10 kompanii wraz z ludźmi i koniami
i korpusem Inżynierów. . . . . 1661.
- 3. 11 8 regim. piechoty, kaidy z 12 kompanii od 176 gtoów,
po 3 bataliony w regimencie (2153 gtoów) wyci . . . 17,224.
- 4. Dwie chorągwie przy Butawach, 11: Solnej . . . . . 146.
- 5. Ctery bataliony Strzelców z 16 komp 2392 21991

Dept. sztabu wojaka 98,524.

Między innymi, że w dawniej Szluzach, Dragunach, Concerneim
i Pedyhorze, mianowano, przybrotu uawer, kawaleryi Narodowej
ze uawer chorągwi Fortarskiej, Korackiej, Pedyhorskiej, Węgierskiej,
i t. d. z ruzkusta: jak to obszerniej opisano w zbiorze Fylichiew II, 424/a
nawet podział na wojsko polskie i austriackie, gdzie uawer
gdz uawer na austriackie sprób uawer, przy kawaleryi
Narodowej, w której stopnie do rang reszty wojska na-
asymilowano: jak to opisano w Fylichiew II, 472/-

Co do kategorii 2^{ej} czyli sposobu reorganizacji
i otwierania. -

Wojsko kwartowane a następnie Tanowe, jak się myśli, że to,
myślano z dobrą troską, w porządku in natura w ludziach,
a później gdy Tanowe reorganizacji w przewidywaniu, reorganizacji
wobec ludźmi kuzyn, woli. Tak uawer Listu
przypomnienia, co uawer uawer na Polu i t. d.
bardz jardy, bardz piechoty, z prawem reorganizacji najpospoliej

100

urząd
korowic
urucham
Departament
Tępo
podleg
- 478
478.
318.
374.
150.
150.
327.
395. -
2070

125.
609.
220
220.
220
220.
-171
-100
-100
-50
2075.

uawer
z officya

100 do 150 ludzi na kosat niedłony. Mierbowanie czyli raziąganie
kalewie do wojekos uskutecznicato się za pośrednictwem osób
przy Potemnie strza wyznaczonych, a doborzem i listka, najwzajemniej
szesciu, wotucierawici. Mierbinch razi odbywał się nie tylko w kraju,
ale i w krajach, osiennych, jaunie, które tego dozwalaty, a pokajennice
gdzie było wbroconem.

Co do 3 punktu czyli prawa posiadania stopni
wojskowych (Ober Officerschid). —

Nie ma wątpliwości że w porządku, dowodzenia
wojskowem, tak myśli jak u innych stopni, czyli oficerami,
bypota sama szlachta. Odznaczają się w czasie
wojny z wieszlachty, Heteranai i niżej dowodzą przy mo-
wali do wego herbu, a temu samemu ich nobilitowal,
jak to i inni szlachta choroi uciwojskowych udzielata.
Dla tego też konstytucyą z r. 1578. pozwolito było w wojsku
lub na Sijunie nobilitowac. —

Potemnie obierani z Wojewodztwa i niewie mogli być
innego szlachty Kaim jak szlachta, i pomimni byli obierani
odnie Tomaryszew, wiekchad inąd jeus z Wojewodztwa albo Sijunie,
z której uarmanem Potemnie strza, lubo dowolono im
w braku i z innymi Wojewodztwa nypetuiac swoj porządek. —

To zaprowadzeniu staty piechoty czyli wojekos kwarianey,
postanowienie Sejmowe z r. 1591 opiewa, że Potemnie strza kwaria-
nem maja być szlachta osiadla. (Wt. leg. II, 1372.) / Prawistoi bonim
uateri, i Potemnie strza wie uwarato rangi w jezdzie tylko, ale
i w piechocie; dla tego też w konstytucyach polskich, tak
koronnych jak litewskich, jest mowa o Potemnie strza przych.
Dodac nadto potrzeba, że w Litwie obierano na Sejmikach
Chorosyich, pmiatornem awanuych, i przy Monarchu na tej
godności polmierdauych, a których obowiazki zdaja się obejmowa-
wai to wespółko w w Litwie do Potemnie strza przypomiednic
uateri, a nadto jeszcze narząd wojskowy w pomie, jak to wpru-
je Statut Litew w Rozd. II, art. 1 i innych. Byli jednak i w Litwie
Potemnie strza na Sejmikach obierani, podobno w tych Wojewodztwach
gdzie nie obierano Chorosyich. Ukwata Sejmowa z r. 1681 głosi, że Monarch
myda listy przypomiednic na woty Koronkie ludziom Skocim
szlachetliwego dobre osiadlym. (Wt. leg. III, 257.)

W tych i innych uchwałach sejmowych jaunie się okazuje, że oficerami
sama była szlachta, uciawomie w jezdzie czyli wojsku polskiego
auteramentu. Sca i do cudziemskiego auteramentu stesnie
to roziazuy uateri, zwazyony konstytucyą z r. 1726, w której
obowiazano, że piechoty kawaleryi. która się liczyta do cudziemskiego

auter

